

csodálkoznék, ha az íróasztalfióból még további érdekes dokumentumok kerülnének elő. Mondjuk: egy Gyöngyös-szótár.

Az utóbbi években nem került el a társadalmi elismerés. 2002-ben az egri Eszterházy Károly Főiskola aranydiplomát nyújtott át neki. 2005-ben a Magyar Néprajzi Társaságtól Sebestyén Gyula-émlékérmeket kapott. A Magyar Irodalomtörténeti Társaság pedig Toldy Ferenc-díjjal tüntette ki.

Tudjuk, hogy a sors kemény megpróbáltatásokat mért rá. Nemcsak a méltatlan kezdeésre gondolok, hanem szeretett feleségének, és az idén leányának az elvesztésére is. A fájdalom még friss, a szavak aligha enyhíthetik. Talán egyetlen dolog nyújthat írt, vigasztalást: a további alkotómunka. Mi pedig azzal segíthetünk Fülöp Lajosnak, hogy a nagy rohanásban megálljunk, és köszöntjük őt: ezzel is jelezve, szükség van még arra az aprómunkára, a betakarításra, amely szűkebb és tágabb hazánkat gazdagítja; valószínűleg nem véletlenül vagyunk a világon, és nem véletlenül kaptuk meg az alkotás lehetőségét, és az ehhez való örömet.

Az elmúlt években többször is megfordultam Gyöngyösön, Mátrafüreden... Még fénykép is van arról, ahogy Fülöp Lajossal és tanítványi körével a Kalló-patak völgyében bandukolunk, vagy ahogy Bene-várát megmásszuk. Bizony ott volt nagykabátban köztünk a ma legjelentősebbnek (!) tartott magyar költő – akkor persze még egyetemi hallgatóként. A Mátra turistaútjait járva Fülöp Lajos mindig az eszemben van. És mindig velem lesz, ahogy most is velem van.

Lajos bátyám, életed szép, kerek évfordulóján kívánok neked a Magyar Nyelvtudományi Társaság nevében is jó egészséget, sok-sok alkotást, derűs percet – a te szavajárásoddal: a letesletjobbakat!

BALÁZS GÉZA

B. Gergely Piroska 80 éves*

Tisztelt Ünnepe! Kedves Piroska!

Nagy öröm mindnyájunk számára, hogy a Magyar Nyelvtudományi Társaságban születésnapod alkalmából köszönhetünk, számomra pedig igazi megtiszteltetés, hogy az örömteli gondolatokat én közvetíthetem.

Mert köszönteni öröm. Először is lehetőség arra, hogy számba vegyük, mivel gazdagította egy hosszú, sokszínű, termékeny életpálya a magyar nyelvtudományt; emellett arra is alkalom, hogy átgondoljuk, milyen személyes példát, útmutatást, élményeket kaptunk mi magunk az ünnepelettől. Mindezek közben az idő nagy kérdésével persze mindnyájan szembesülünk, eltűnődve ebből fakadó személyes felelősségünkön és ránk váró saját feladatainkon.

B. Gergely Piroska tudományos munkássága és oktatói pályája a Kolozsvári Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékén indult, ahol Szabó T. Attila tanítványaként 1956-ban kezdte meg munkáját. Hogy ez a pálya már kezdeti szakaszában milyen felkészültséget mutatott és milyen nagyarányú feladatok kitűzésével járt, azt számomra mindennél

* Elhangzott a Nyelvtudományi Társaság 2012. november 13-i ülésén.

beszédesebben jelzi az első monográfia, az 1977-ben közzétett „A kalotaszegi magyar ragadványnevek rendszere” című munka s az abban felsorolt néhány, itt következő adat: a gyűjtés 1960–1962-ben Kalotaszeg 34 községében zajlott, ennek során több mint tizen-nyolcezer élő személy család-, kereszt-, bece- és ragadványnevét gyűjtötte össze a kutató, s ezáltal mintegy 75–80 ezer adat birtokába jutott (i. m. 12–3). Hadd jelezzem rögtön, hogy az e gyűjtésre épülő első, fent említett monográfia ma is alapműve a ragadványnevkutatásnak. Már itt megmutatkoznak azok a vonások, melyek a szerző írásaiban azóta is újra és újra megragadják az olvasót: rendkívüli anyaggazdagság, biztos irányok a rendszerezésben, táblázatok és statisztikák egész sorának összeállítása, melyek minden felmerülő kérdésre választ tudnak adni – s mindezekkel együtt fogékonyság az árnyalatok iránt, ami lehetővé teszi az anyagban rejlő számtalan egyedi jellegzetesség felmutatását. (A ragadványnevek kapcsán ilyen élményt jelentett számomra most, az újraolvasáskor, az expresszív neveknek szentelt fejezet.) A kalotaszegi névanyag feldolgozása a későbbiek során újabb monográfiák megszületéséhez vezetett: 1981-ben jelent meg „A kalotaszegi magyar családnevek rendszertani és funkcionális vizsgálata”, 2005-ben pedig a „Kalotaszeg magyar kereszt- és becenevei”. Ez a három mű valóságos ívet alkot, mely átfogja a fent jelzett összes névfajtát, egyben átfogja az egész életművet, s annak egyik meghatározó tematikus szálát alkotja.

Hadd idézzek a további kötetek közül még egyet, mely számomra különösen kedves. 2003-ban látott napvilágot „A felekezetek hatása az erdélyi keresztnevéhasználatra a reformáció és ellenreformáció korában” című munka. Olyan tanulmányfűzér ez, mely a névéhasználat vizsgálatával valósággal belevilágít az erdélyi múlt vallási, felekezeti, iskola-történeti és etnikai viszonyaiba, számtalan meglepetést tartogatva az olvasónak. Ilyenkor döbbenünk rá arra, hogy a szokásos sémák (például az ószövetségi nevek használatának felekezeti meghatározottsága) milyen viszonylagos értékűek; mögöttük mennyivel összetettebb, nemegyszer rejtett jelenségek is meghúzódnak, amint ez például a rejtőzködésre ítélt szombatosok kapcsán különösen új és érdekes következtetésekhez vezetett.

A tanulmányok hosszú sorának tematikáját lehetetlen volna röviden számba venni, annyira jellemző rájuk a témák sokszínűsége. Ugyanilyen fontos az életmű szemléleti és tematikai egysége is. Ennek összetevőiből számomra mindenekelőtt a következő három elem domborodik ki: a magyar nyelvtörténet és a névtan párhuzamos művelése, a művelődéstörténettel való állandó dialógus és az a tény, hogy mindezek a kutatások első helyen és meghatározó módon Erdély nyelvének, névanyagának, művelődéstörténetének a feltárására irányulnak.

Ezek az elemek találkoznak szerkesztői tevékenységében is. Mestere, Szabó T. Attila már hallgató korában elvitte (más tanítványokkal együtt) a Kolozsvári Állami Levéltárba, ahol módja volt megismerkedni az „Erdélyi magyar szótörténeti tár” forrásanyagával. A Tárnak később maga is munkatársa lett: a 3–13. kötet munkálataiban szerkesztő munkatársként vett részt. Ehhez kapcsolódik az a sokatmondó tény, hogy írásainak többségéhez a Tár jelenti a kiindulópontot.

Tudományos eredményeit Társaságunk több díjjal is elismerte: 1982-ben Csűry Bálint-díjat, 1998-ban pedig Pais Dezső-díjat kapott.

Munkáiról szólva (a sok lehetséges kérdés közül) egyet szeretnék még kiemelni: stílusát. Sokat töprengtem azon, hogy mi ennek a titka, mi teszi olyan mintaszerűvé, miközben első látásra semmilyen feltűnő elem nem ugrik ki belőle. Úgy gondolom, talán éppen

az a titka, hogy pontosan annyit mond, amennyit kell, s úgy mondja, hogy az olvasó mintegy útitársává válik a szerzőnek. A gondolkodás igénye, a gondolat ereje vezeti a szerzőt, s ez olyan letisztult, árnyalt, választékos nyelvhasználathoz vezet, ami az olvasó számára is mindig emberi léptékű, már-már észrevétlen. Ezekben az írásokban minden a helyén van, minden arányos, egyetlen sor sem fölösleges. Azt az értékrendet képviselik, melyhez számomra a legtanulságosabb olvasmány Kosztolányi „Nyelv és lélek” című kötete. Eből idéznék egy lapidáris mondatot: „Az írás egyetlen ékessége a világosság.”

A tudós pályaképéhez a legszorosabban társul az egyetemi oktató életútja. B. Gergely Piroska pályája első helyen az alma materhez, a kolozsvári egyetemhez kapcsolódik, ahol mesterétől, Szabó T. Attilától a legmagasabb mércével mérhető tudományosság igényét tanulta. Itt dolgozott évtizedekig, s itt volt tanszékvezető 1985 és 1989 között, a kolozsvári korszak vége felé. Ezután életútja Magyarországra vezetett. 1992-ben a Miskolci Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékének alapító tanszékvezetője lett, a rá jellemző energiával és odaadással küzdve az új oktatóhely létrehozásáért és kialakításáért. Nem sokkal ez után került sor Miskolcon az V. Magyar Névtudományi Konferencia megrendezésére (1995), melyben ő oroszánrészt vállalt. Szoros kapcsolatba került a Debreceni Egyetemmel is, ahol a PhD Nyelvtudományi programnak 1997 és 2002 között oktatója volt. Itt tartotta habilitációs előadását 1998-ban. Ezután lett egyetemi tanár, majd 2002-től professor emeritus. Egészében (tudomásom szerint) 49 év oktatómunka áll mögötte.

Jómagam, ha belegondolok, tanárként közvetlenül nem ismerem. Mégis úgy érzem, mintha ismerném, hiszen sok kongresszusi és konferencia-előadását hallottam (néhány helynevet felidézve: Jyväskylä, Debrecen, Jászberény, Balatonszárszó, és persze Kolozsvár, Budapest). Tudom azt is, hogy milyen szenvedélyes érdeklődéssel, vitakészséggel és kritikai igénnyel vesz részt az előadásokat követő vitákban is. Az a fesztelenség és egyenesség, ami annyira jellemzi megszólalásait, üdítő hatású, sőt példamutató ilyenkor. Ugyanez mondható el a fiatalabbakkal való kapcsolatáról. Eleven érdeklődése, az élet sokszínűsége iránti fogékonysága azt az érzést kelti partnereiben, hogy a korkülönbségnek számára talán nincs is komoly jelentősége.

Magam is sok jó órát töltöttem vele ilyen alkalmakkor, kedves séták és spontán beszélgetések emlékéért őrzöm. Tudatos kérdéseim talán utólag fogalmazódnak meg. Ezek közül most legjobban az foglalkoztat, hogy a kutató és az oktató hogyan inspirálja egymást benne, milyen ezek egyensúlya. Egy dologban biztos vagyok: ez a viszony minden életút esetében más, sokszínű, személyes.

Kedves Ünnepe! Befejezőként azt a szívből jövő kívánságot szeretném megfogalmazni, hogy a legjobb egészségben, testi-lelki frissességben tudd folytatni eddigi munkásságodat. Hadd idézzek ehhez kapcsolódva egy számomra kedves mondatot, mely egy francia kutatónak, Catherine Chalier-nak a névről szóló írásából származik: „Nevünk hívásának akkor felelünk meg, ha azt adjuk a világnak, amit egyedül mi tudunk neki adni.” Te pontosan ezt tetted.

Isten éltesen sokáig!

KOROMPAY KLÁRA